

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครู สังกศศึกษา โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครู สังกศศึกษา ผู้ศึกษาได้ทำ การศึกษากับประชากรที่เป็นครู สังกศศึกษาในอำเภอวังเหนือ จำนวน 17 คน จาก 6 โรงเรียน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของ การศึกษาตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครู สังกศศึกษา โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ในด้าน

2.1 การสร้างสาระการเรียนรู้ เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาทางด้าน สมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครู สังกศศึกษา

2.2 การจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การอนุรักษ์ การสืบทอดและ การส่งเสริมภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้ การใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรของ ครู สังกศศึกษา

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตารางที่ 4 แสดงค่าร้อยละและความถี่ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกตามสภาพทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์		ความถี่	ร้อยละ
1.	เพศ		
	ชาย	8	47.06
	หญิง	9	52.94
2.	อายุ		
	21-30 ปี	3	17.65
	31-40 ปี	7	41.18
	41-50 ปี	5	29.41
	มากกว่า 50 ปี	2	11.76
3.	การศึกษา		
	ระดับอนุปริญญา	-	-
	ระดับปริญญาตรี	17	100
	สูงกว่าระดับปริญญาตรี	-	-
4.	สาขาวิชาเอก		
	สังคมศึกษา	14	82.35
	อื่น ๆ.....	3	17.65
5.	ประสบการณ์ในการสอนวิชาสังคมศึกษา		
	3-5 ปี	5	29.41
	6-10 ปี	7	41.18
	11-15 ปี	-	-
	16-20 ปี	5	29.41
6.	ได้เข้ารับการอบรม/สัมมนาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น		
	เคย	10	58.82
	ไม่เคย	7	41.18

จากตารางที่ 4 แสดงเห็นว่าครูสังกัดศึกษาช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ ส่วนมากเป็นผู้หญิง คิดเป็นร้อยละ 53.94 และเป็นผู้ชาย คิดเป็นร้อยละ 46.06 วุฒิต่าง การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 100 และมีประสบการณ์สอนวิชาสังคมศึกษา อยู่ในระหว่าง 6-10 ปี และสำเร็จการศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 82.35 ของครู สังกัดศึกษา ทั้งหมด 17 คน ได้รับการประชุม อบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับทางด้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 58.82 จำนวน 10 คน

ตอนที่ 2 แสดงผลของการใช้ภูมิปัญญาทางสมุนไพรในการสร้างสาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังกัดศึกษา โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ด้านการกำหนดชื่อเรื่อง สาระการเรียนรู้

ในการกำหนดชื่อเรื่องของสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ในการจัดการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังกัดศึกษา ในโรงเรียนในอำเภอวังเหนือ

ครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่ ได้อิงมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรมของกรมวิชาการ โดยวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระว่ามีความสอดคล้อง กับจุดประสงค์การเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของโรงเรียน พื้นฐานความรู้ของผู้เรียน ทรัพยากรที่มีอยู่ใน ชุมชนหรือ โรงเรียนและสภาพแวดล้อมทางสังคมของชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบันหรือไม่ มากน้อยเพียงใด แล้วทำการปรับให้มีความสอดคล้องกัน จากนั้นจึงวางแผนกำหนดเนื้อหา สาระกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ให้ครอบคลุมจำนวนชั่วโมง กำหนดชื่อเรื่องที่น่าสนใจ ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องและต่อเนื่องกัน เพื่อให้เกิด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ต่อผู้เรียนมากที่สุด

ด้านการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ในการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ครูสังกัดศึกษาส่วนใหญ่ได้กำหนดตาม มาตรฐานของกรมวิชาการ โดยมีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางตามหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐานปี 2544 และศึกษาตามผังมโนทัศน์ของกลุ่มสาระสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมตาม หลักสูตรที่กรมวิชาการกำหนดให้ จากนั้นจึงแบ่งสาระการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ที่ คาดหวังและเหมาะสมกับสภาพทรัพยากรของชุมชนหรือโรงเรียน เพิ่มเติมหลักสูตรท้องถิ่น เข้าไปในสาระการเรียนรู้แต่ละขั้นตอน ตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่นและ ผู้เรียนในแต่ละชั้น

ส่วนการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละหัวเรื่อง ครูสังคมนาศึกษาส่วนใหญ่ จะเริ่มจากการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ที่สอนเขียนคำอธิบายรายวิชาและกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละหัวเรื่องให้เหมาะสมกับสาระที่จะทำการสอน โดยมีรายละเอียดแตกต่างกัน ในแต่ละโรงเรียน คือมีส่วนหนึ่งผู้สอนเป็นผู้กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ และอีกส่วนหนึ่งให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

สำหรับหลักเกณฑ์ในการเรียงลำดับหัวเรื่องย่อยของครูสังคมนาศึกษา มีความแตกต่างกันในแต่ละโรงเรียน โดยส่วนใหญ่เรียงลำดับตามความสำคัญของเนื้อหา ร่องลงมาคือ เรียงลำดับตามความใกล้ ใกล้กับตัวผู้เรียน และเรียงจากทำความเข้าใจง่าย ไปยาก ให้มีความสัมพันธ์กับมาตรฐานการเรียนรู้ สังคมนาศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จากนั้นจึงจัดตั้ง หน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและจำนวนชั่วโมง

ด้านการวางแผนการสอน

ในการดำเนินการวางแผนการสอนของครูสังคมนาศึกษาส่วนใหญ่จะดำเนินการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้เป็นกรอบความคิด จัดทำแผนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับผล การเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดขั้นตอนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้าน สมุนไพรบางโรงเรียนสำรวจความรู้พื้นฐานของผู้เรียน โดยการทดสอบก่อนเรียนระหว่างเรียน และทดสอบหลังเรียน เพื่อการจัดเตรียมสื่อและแผนการสอนที่เหมาะสม สอดคล้องกับพื้นฐาน ความรู้ของผู้เรียน

สำหรับขั้นตอนในการกำหนดแผนการเรียนรู้นั้น ครูสังคมนาศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการ ศึกษาคำอธิบายรายวิชา กำหนดโครงการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ จัดจำนวนคาบสอนตาม ความเหมาะสม แล้วจึงจัดทำแผนการเรียนรู้โดยกำหนดแผนการเรียนรู้ออกเป็น 3 ส่วน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน และขั้นสรุป

ส่วนหลักเกณฑ์ในการจัดทำแผนการเรียนรู้มีความแตกต่างกันไปในแต่ละโรงเรียน โดยครูสังคมนาศึกษาส่วนใหญ่กำหนดรูปแบบการจัดทำแผนการเรียนรู้ โดยยึดตามหลักเกณฑ์ที่ โรงเรียนกำหนดในทุก ๆ ขั้นตอน ปรับให้เหมาะสมกับตัวผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้มากที่สุด หรือให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยทำการประเมินศักยภาพผู้เรียนตามสภาพความเป็นจริง ครูสังคมนาศึกษาส่วนน้อยที่ใช้ หลักเกณฑ์ของกรมวิชาการ โดยจัดทำแผนการเรียนรู้ให้มีองค์ประกอบต่าง ๆ ตามที่ กรมวิชาการกำหนด โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับ ผู้เรียนและท้องถิ่น

ด้านการปฏิบัติการสอน

การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแผนการจัดการเรียนรู้

ในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามแผนที่วางไว้ทุกขั้นตอน เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านเวลา เพราะจำนวนคาบเวลามีน้อยกว่ากิจกรรมการเรียนรู้ได้นำใช้วิธีสอนบูรณาการแบบสอดแทรกเนื้อหาเข้ากับเนื้อหาของวิชาอื่น ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม มีครูสังคมศึกษาส่วนน้อยที่สามารถดำเนินการได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ทุก ๆ ขั้นตอน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ความรู้เรื่องภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรแก่ผู้เรียน
สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ความรู้เรื่องภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรแก่ผู้เรียนของครูผู้สอนในแต่ละโรงเรียน มีความคล้ายคลึงกัน ดังนี้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการดำเนินการของครูผู้สอน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการพาผู้เรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ โดยศึกษาในแหล่งความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในท้องถิ่นของผู้เรียน ให้ความรู้พื้นฐานแก่ผู้เรียนก่อน แล้วจึงพาไปศึกษา ณ สถานที่จริง หลังจากนั้นมอบหมายให้ผู้เรียน ไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในหนังสือ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ ในท้องถิ่นเพิ่มเติม ผู้สอนเพิ่มเติมเนื้อหาเพื่อสรุปเป็นความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ยังมีการมอบหมายให้ผู้เรียน ไปสำรวจพืชสมุนไพรในท้องถิ่น เพื่อนำมาจัดทำเป็นรายงานส่งครู

การเชิญเจ้าของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมาจัดการเรียนรู้

ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้เชิญเจ้าของภูมิปัญญาหรือผู้รู้ มาให้ความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรงในห้องเรียน แต่ให้ผู้เรียนออกไปสัมภาษณ์ที่บ้านของเจ้าของภูมิปัญญา และนำความรู้ที่ได้มานำเสนอต่อเพื่อน ๆ ในห้องเรียน ครูสังคมศึกษาส่วนน้อยได้ทำการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมาให้ความรู้แก่ผู้เรียนที่โรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฟังการบรรยายสาธิตและเข้าใจในเรื่องพืชสมุนไพรมากขึ้น โดยเจ้าของภูมิปัญญาเป็นผู้ดำเนินการสอนเองทั้งหมด ทั้งวิธีการสอนและการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมบางอย่างผู้สอนได้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้แก่เจ้าของภูมิปัญญาในการจัดการเรียนรู้

การสอนร่วมกับเจ้าของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

จากการศึกษา ครูสังคัมศึกษาส่วนน้อยได้ทำการสอนร่วมกับเจ้าของภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร โดยการเตรียมสื่อการสอน แบบสอบถาม และแบบทดสอบก่อนเรียนสำหรับผู้เรียน และให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสมุนไพรบางส่วน แจงให้ผู้เรียนและเจ้าของภูมิปัญญาทราบถึงผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ต้องการ หลังการเรียนรู้แล้วผู้สอนส่วนใหญ่ได้มอบหมายให้ผู้เรียนสรุปเป็นรายงาน มีครูสังคัมศึกษาบางท่านได้เข้าร่วมเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับผู้เรียน ทั้งนี้มีส่วนน้อยที่ผู้สอนไม่เคยร่วมทำการสอนร่วมกับเจ้าของภูมิปัญญาเลย

การใช้แหล่งความรู้ด้านภูมิปัญญาของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้

ในการใช้แหล่งความรู้ด้านภูมิปัญญาของชุมชน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นก่อนเกี่ยวกับจำนวนผู้รู้หรือแหล่งความรู้ในชุมชนที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร และสามารถนำมาจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดเตรียมสถานที่และวิทยากร

การนำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนการจัดทำไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา (ส่วนท้องถิ่น)

ส่วนใหญ่มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยเพิ่มเติมเนื้อหาสาระตามความต้องการของผู้เรียนและชุมชนท้องถิ่น เช่น ศึกษาจากทรัพยากรของท้องถิ่นเกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่สำคัญแล้วนำเข้าสู่หลักสูตรท้องถิ่น เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และมีบางโรงเรียนที่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะภาพรวมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน ไม่ได้เน้นเฉพาะด้านสมุนไพรโดยตรง

การให้นักเรียนออกไปสัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ได้ดำเนินการ โดยให้ผู้เรียนออกไปสัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านบางชนิดที่ชาวบ้านรู้จักกันดี และใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ในชุมชนของผู้เรียน เช่น เป็นยารักษาโรคหรือเป็นอาหาร แล้วทำการสอบถามสรรพคุณทางยาวิธีการนำมาใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีครูสังคัมศึกษาบางส่วนที่ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมร่วมกับผู้รู้หรือหมอเมือง เช่น การปลูกพืชสมุนไพร การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยวไปจนถึงขั้นตอนการแปรรูปให้เป็นยารักษาโรค ให้ผู้เรียนเป็นผู้สังเกตและบันทึกข้อมูลต่าง ๆ

ด้วยตนเอง ดำเนินงานทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคล โดยต้องมีการสรุปเป็นรายงาน
ครูสังคมนาวิชาบางโรงเรียนที่ให้ผู้เรียนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในด้านอื่น ๆ
ไม่เน้นภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรโดยตรง

การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

จากการศึกษา ครูสังคมนาวิชาส่วนใหญ่สนับสนุนให้ผู้เรียนจัดนิทรรศการเกี่ยวกับ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่เป็นนิทรรศการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน รวมทั้ง
ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ไม่ได้เน้นภูมิปัญญาด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ ได้มี
การมอบหมายให้ผู้เรียนจัดทำป้ายนิเทศ เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในท้องถิ่นไว้ใน
แต่ละห้องเรียน

มีครูสังคมนาวิชาน้อยที่สนับสนุนให้มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับภูมิปัญญา
ท้องถิ่นทางด้านสมุนไพร โดยเฉพาะ เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางด้านสมุนไพรให้กับนักเรียนและ
คนในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น โดยการใช่วิธีการขอความร่วมมือกับหน่วยงาน
ต่าง ๆ นำรูปภาพของพืชสมุนไพรในท้องถิ่นมาจัดแสดงร่วมกับพืชสมุนไพรของจริง
พร้อมกับการสาธิตการแปรรูปและบรรยายสรรพคุณต่าง ๆ ของพืชสมุนไพรและยารักษาโรคที่
ทำจากพืชสมุนไพร

การมอบหมายให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

สำหรับการมอบหมายงานให้ผู้เรียนทำการศึกษาค้นคว้า ครูสังคมนาวิชาส่วนใหญ่ได้
มอบหมายให้นักเรียนออกไปสืบค้นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น ที่ผลิตจาก
พืชสมุนไพรหรือมีส่วนประกอบเป็นพืชสมุนไพรในรายวิชาที่แตกต่างกันไปในแต่ละโรงเรียน
เช่น วิชาลำปางเมืองน่าอยู่ วิชาท้องถิ่นของเรา เป็นต้น โดยงานที่ให้ไปค้นคว้าก็จะแตกต่างกัน
กันไป เช่น ค้นคว้าเกี่ยวกับการทำสบู่ จี๊ฉิ่ง หรืออาหารที่ประกอบด้วยพืชสมุนไพรในท้องถิ่น
โดยส่วนมากจะให้ผู้เรียนไปสืบค้นจากการจัดแสดงสินค้าที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จัด
แสดงในโอกาสต่าง ๆ มีครูสังคมนาวิชาบางส่วนที่ให้ผู้เรียนค้นคว้าจากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น
เช่น กลุ่มแม่บ้าน หรือบ้านหอมเมือง สรุปเป็นรายงาน มีครูสังคมนาวิชาน้อยที่ให้ผู้เรียน
ศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

นอกจากการถ่ายทอดความรู้โดยวิธีที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดในข้างต้นแล้ว
ครูสังคมนาวิชาบางโรงเรียนได้จัดทำโครงการพิเศษขึ้นมาเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา
ทางด้านสมุนไพรให้ผู้เรียนในโรงเรียน ทั้งช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นอื่น ๆ คือ โครงการ

ที่สอนน้อง โดยให้ช่วงชั้นที่ 3 เป็นแกนนำในการนำความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรมานำที่ได้รับจากผู้สอน จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและจากผู้รู้และแหล่งความรู้ในท้องถิ่น มาถ่ายทอดให้กับรุ่นน้อง

การติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาวิทยากร หรือผู้รู้ในเรื่องภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และท้องถิ่น

การติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาวิทยากรหรือผู้รู้ ส่วนมากครูสังคมนตรีศึกษาเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยทำหนังสือเชิญจากสถานศึกษาไปถึงวิทยากรหรือผู้รู้ เพื่อขอความร่วมมือในการให้ความรู้กับผู้เรียน โดยการเชิญมาบรรยายที่ โรงเรียน หรือขออนุญาตให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือสัมภาษณ์ที่บ้านของผู้รู้ มีครูสังคมนตรีศึกษาส่วนน้อยได้ทำหนังสือขออนุญาตจากสถานศึกษาแต่ให้ผู้เรียนนำไปให้ผู้รู้

การส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนและท้องถิ่น

ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนไปสัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยตรง นำข้อมูลเขียนเป็นรายงานทั้งทางด้านแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เสนอต่อผู้สอน ผู้เรียนส่วนใหญ่ได้ไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และให้ผู้เรียนเข้าไปช่วยเหลือผู้รู้แบบมีส่วนร่วม การสังเกตและสอบถามถึงสรรพคุณต่าง ๆ ของพืชสมุนไพรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ผู้เรียนสนใจ รวมทั้งวิธีการนำไปใช้ประโยชน์ด้วย

นอกจากมีครูสังคมนตรีศึกษาบางส่วนที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนออกไปสัมภาษณ์ผู้รู้ แต่ไม่ได้เน้นภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่โดยตรง เป็นการสรุปร่วมกันเป็นองค์รวมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน

การส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยการศึกษา

จากการศึกษาครูสังคมนตรีศึกษาส่วนใหญ่ ได้พาผู้เรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ แต่สถานที่ที่พาไปศึกษามีความแตกต่างกันไปตามข้อจำกัดของแต่ละโรงเรียน โดยส่วนมากครูสังคมนตรีศึกษาพาผู้เรียนไปศึกษาที่สวนสมุนไพรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ชุมชนได้ร่วมกันจัดทำขึ้น และ

ชมรมสมุนไพรประจำหมู่บ้านหรือตำบล นอกจากนี้ครูสังคมศึกษาบางส่วนได้พาผู้เรียนไปศึกษาจากผู้รู้ในท้องถิ่น เช่น หมอเมืองในชุมชนที่ใช้สมุนไพรในการรักษาโรคต่าง ๆ โดยไปเยี่ยมชมผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่บ้านของหมอเมือง

ครูสังคมศึกษาบางโรงเรียนได้พาผู้เรียนไปศึกษาที่สวนสมุนไพรของโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีการจัดทำขึ้นอย่างสมบูรณ์ คือมีสมุนไพรหลากหลายชนิด สำหรับครูสังคมศึกษาส่วนน้อยพาผู้เรียนไปทัศนศึกษาที่สวนพฤกษศาสตร์ในบางโอกาสเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 20 คน โดยจัดเป็นระดับช่วงชั้นเรียนในช่วงวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือช่วงตอนเย็นของวันที่มีการเรียนการสอน

การจัดการ เอกสาร ตำรา และสื่อที่ทันสมัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ได้ขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเป็นผู้จัดหาหนังสือต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและจัดเก็บไว้ในห้องสมุดของโรงเรียน โดยให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าได้ตามความสนใจของผู้เรียน มีการจัดแสดงสื่อประเภทรูปภาพและแผ่นพับต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร จากชมรมรักษาสวนสมุนไพร ศูนย์สมุนไพร โรงพยาบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ให้ผู้เรียนศึกษาแต่เป็นส่วนน้อยเฉพาะบางโรงเรียนเท่านั้น

การใช้สื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

จากการศึกษาครูสังคมศึกษา ส่วนใหญ่ใช้สื่อประเภทรูปภาพร่วมกับสมุนไพรของจริงเป็นสื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีวีดิทัศน์ และสื่อทางด้านอินเตอร์เน็ตในบางโรงเรียน

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรต่าง ๆ ผู้เรียนส่วนใหญ่จะมีความสนใจและได้รับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรมาก โดยเฉพาะพืชสมุนไพรที่มีมากในท้องถิ่น รวมทั้งรู้จักประโยชน์และพิษภัยของพืชสมุนไพรนั้น ๆ สามารถนำไปปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การรักษาโรคบางอย่างที่ไม่รุนแรงมากนัก และการปฐมพยาบาลเบื้องต้นเป็นต้น นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีความพอใจที่ได้รับรู้ว่าอาหารที่ตนรับประทานอยู่เป็นประจำ มีส่วนประกอบของพืชสมุนไพรต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทางอาหาร และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับผู้ปกครองได้

มีครูสังคัมศึกษาบางส่วนมีความเห็นว่าได้รับผลจากการจัดการเรียนรู้ไม่เต็มที่ เนื่องจากไม่ได้จัดการเรียนรู้ทางด้านสมุนไพรมิโดยตรง เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ระบบ สอดแทรกเนื้อหาเข้าไปในบทเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน ไม่ได้เน้นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง

ปัญหาและอุปสรรคที่ครูสังคัมศึกษาได้รับจากการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา ทางด้านสมุนไพรมิ

ปัญหาและอุปสรรคที่ครูสังคัมศึกษาได้รับจากการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา ทางด้านสมุนไพรมิ แบ่งเป็นหลาย ๆ ด้าน โดยส่วนใหญ่จะเป็นด้านสื่อ อุปกรณ์ หนังสือ และ เอกสารต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมิ รวมทั้งอุปกรณ์ในการแปรรูป พืชสมุนไพรมิให้เป็นยารักษาโรค เช่น เครื่องบดยาเป็นต้น เนื่องจากสื่อการเรียนการสอน เหล่านี้มีราคาแพง ทำให้ไม่สามารถจัดหาให้เพียงพอกับจำนวนผู้เรียนได้ อีกทั้งสื่อที่มีอยู่เดิมก็ เป็นสื่อเก่า ๆ ซึ่งบางอย่างก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญรองลงมาคือ ด้านวิทยากร และด้านงบประมาณในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งส่วนใหญ่ขาดวิทยากรที่มีความรู้ วิทยากรที่มีอยู่ไม่ค่อยมีเวลา และขาดงบประมาณในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อีกทั้งงบประมาณที่ได้รับก็ ลำบาก ไม่สามารถนำมาจัดกิจกรรมได้ทันเวลาและเต็มที่

นอกจากนี้ปัญหาและอุปสรรคด้านอื่น ๆ เกิดขึ้นในบางโรงเรียนเท่านั้น ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมิในด้านการจัด กิจกรรมการเรียนรู้เวลาในการจัดกิจกรรมสั้นเกินไป ผู้สอนและผู้เรียนไม่สามารถทำการเรียน การสอนได้เต็มที่ และผู้เรียนบางกลุ่มไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมิ เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องล้าสมัย และผลการใช้ยาสมุนไพรมิในการรักษาช้ากว่าการใช้ยา แผนปัจจุบัน

สำหรับด้านการอนุรักษ์การที่มีผู้เรียนบางกลุ่มไม่ให้ความสนใจ ทำให้ขาด การสืบทอดและบำรุง ดูแลภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมิทำให้พืชสมุนไพรมิถูกทำลายไปโดย ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นอกจากนี้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมิในบางโรงเรียนก็เป็น เพียงแค่หลักการเท่านั้น แต่ขาดการดำเนินการอนุรักษ์อย่างจริงจัง

ด้านบทบาทการจัดการเรียนรู้เสริมหลักสูตรนอกห้องเรียน

ในด้านการจัดการเรียนรู้เสริมหลักสูตรนอกห้องเรียนนั้น ครูผู้สอนได้ทำการปฏิบัติ โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ด้านการจัดตั้งเป็นชมรม หรือชุมนุมสมุนไพรม การทำสาระเพิ่มเติมในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรและการจัดทำโครงการสมุนไพรในสถานศึกษา

จากการศึกษาส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการจัดตั้งเป็นชมรมหรือชุมนุมสมุนไพร โดยพบว่าส่วนใหญ่จะไม่ได้มีการจัดตั้ง แต่จะมีการนำสาระการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรไปสอดแทรกเข้าไปในชุมนุมอื่น โดยมีบางโรงเรียนที่จัดให้ชุมนุมวิทยาศาสตร์เป็นผู้ดูแลสวนสมุนไพรของโรงเรียน สำหรับในด้านการสร้างสาระภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรเพิ่มเติม นั้นพบว่า มีครูสังคมศึกษาส่วนน้อยที่สร้างสาระภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรเพิ่มเติม ส่วนการจัดทำโครงการสมุนไพรในสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินงาน ซึ่งได้มีการมอบหมายให้ผู้เรียนในแต่ละชั้นแบ่งหน้าที่กันบำรุงรักษาสวนสมุนไพร

การใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรเพื่อจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การอนุรักษ์ การสืบทอด และการส่งเสริมภูมิปัญญา ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังคมศึกษา โรงเรียนในอำเภอ วังเหนือ จังหวัดลำปาง

การจัดสร้างสาระการเรียนรู้

ในการสร้างสาระการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาแต่ละท่านมีวิธีสร้างที่แตกต่างกันโดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้วิธีการหลาย ๆ วิธีร่วมกัน คือ การขอความรู้จากผู้ที่มีการประสบการณ์โดยขอให้ผู้รู้หรือเจ้าของภูมิปัญญามาให้ความรู้ และให้คำชี้แนะในการจัดทำสาระการเรียนรู้ และนอกจากผู้รู้ในท้องถิ่นแล้ว ครูสังคมศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ในการสร้างสาระการเรียนรู้ด้วย วิธีต่อมาคือการค้นคว้าจากหน่วยงานในสังกัด จากเอกสารหรือหนังสือในห้องสมุด ของหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงจากการศึกษาคูงาน ขอข้อมูลจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข การศึกษาค้นคว้าข้อมูลระหว่างต่างประเทศและอินเทอร์เน็ต

การวัดผลในการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

จากการศึกษาครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ทำการวัดผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคล โดยทำการทดสอบความรู้ มอบหมายให้ผู้เรียนทำรายงานเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร และจากการซักถามด้วยปากเปล่า รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย มีครู

สังคมศึกษาส่วนน้อยที่ทำการวัดผลเป็นรายกลุ่ม โดยการมอบหมายให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มดูแลรักษาสวนสมุนไพรของโรงเรียน การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านสมุนไพร รวมทั้งการทำรายงาน การวัดผลของงาน จากผลงานในการดูแล บำรุงรักษาสวนสมุนไพรที่ได้รับมอบหมาย การเขียนรายงานและการทำโครงการที่ให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าและการนำเสนอ มีครูสังคมศึกษาส่วนน้อยวัดผลด้วยวิธีการเขียนสะท้อนคิด ถึงสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้เรื่อง ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร และมีครูสังคมศึกษาส่วนน้อยทำการวัดผลในเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้านรวมกัน

การประเมินผลในการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

จากการศึกษา ครูสังคมศึกษา ทำการประเมินผลโดยการอิงกลุ่มและอิงเกณฑ์ใน สัดส่วนที่เท่า ๆ กัน คือมีครูผู้สอนบางส่วนที่ประเมินผลโดยการอิงกลุ่มโดยใช้ระดับคุณภาพ เกี่ยวกับเนื้อหาข้อมูลของเรื่องที่มีมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้า รวมทั้งวิธีการนำเสนอ รายงานด้วย และมีครูสังคมศึกษาบางส่วนที่ใช้การประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ โดยกำหนด เกณฑ์ไว้แล้วประเมินผู้เรียนออกมาว่าผ่านเกณฑ์หรือไม่ ซึ่งโดยมากแล้วจะกำหนดเกณฑ์ไว้ ร้อยละ 70 ขึ้นไป

ด้านการเผยแพร่วิธีการใช้และประโยชน์เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรให้แก่ ผู้เรียนทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน

จากการศึกษาการเผยแพร่ของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ จะใช้หลาย ๆ วิธีร่วมกันดังนี้

1. การทำเอกสารหรือแผ่นพับเผยแพร่ในชุมชน
2. การทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น การจัดทำสวนสมุนไพรในหมู่บ้าน
3. การประชาสัมพันธ์ในชุมชนหรือการประกาศเสียงตามสาย โดยให้ความรู้เกี่ยวกับ สมุนไพรวันละ 1 ชนิด

4. การให้ผู้เรียนนำผลงานไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยแนะนำให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การรักษาพยาบาลเบื้องต้น การนำพืชสมุนไพรไปแปรรูปเป็นสารกำจัดแมลงและศัตรูพืชและการปลูกพืชสมุนไพรที่บ้านรวมทั้งการให้ผู้เรียนเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้ปกครองด้วย

5. การประสานงานกับสาธารณสุขอำเภอ โดยครูผู้สอนประสานงานให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน

6. การให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้และผู้นำชุมชน โดยการสนับสนุนให้

ผู้เรียนเป็นอาสาสมัครอนุรักษ์ป่าไม้ เป็นสมาชิกปลูกป่า, การปีโตเลียมแห่งประเทศไทย นำผู้เรียนร่วมปลูกพืชสมุนไพรในชุมชน เข้าร่วมโครงการนักสมุนไพรตัวน้อย และอาสาสมัครสมุนไพร

7. การจัดนิทรรศการ โดยให้ผู้เรียนนำโครงการที่ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรมาจัดแสดง และมีบางส่วนที่ทำการจัดนิทรรศการรวม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน

นอกจากนี้ยังได้มีการมอบหมายให้ผู้เรียนจัดทำป้ายนิเทศในห้องเรียนทั้งด้านที่ เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรโดยตรง และภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้านรวมกัน

ด้านข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร

การส่งเสริมและสนับสนุนของโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร โดยครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะให้โรงเรียนทำการส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ดังนี้

1. ให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ให้เป็น หลักสูตรท้องถิ่น
2. สนับสนุนด้านงบประมาณทั้งในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการเชิญ วิทยากรมาบรรยาย รวมทั้งการจัดทำสวนสมุนไพร ใน โรงเรียนด้วย โดยการประสานงานกับ ภาครัฐและเอกชน
3. สนับสนุนให้มีการจัดตั้งชมรมเกี่ยวกับสมุนไพรในโรงเรียน
4. สนับสนุนสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำราเรียน วีดิทัศน์ หรือ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น
5. สนับสนุนให้มีการพานักเรียนออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่เช่นชมรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร และสวนพฤกษศาสตร์
6. เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร
7. จัดทำนโยบายที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาที่เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร
8. สนับสนุนแหล่งข้อมูลสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการค้นคว้าของ ผู้เรียนโดยการประสานงานกับภาครัฐและผู้นำชุมชน

การนำความรู้ที่ได้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรไปใช้ประโยชน์

จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1. สามารถนำไปใช้ในการปฐมพยาบาลเบื้องต้น หรือรักษาโรคที่ไม่มีควมรุนแรงมากนักได้ เช่น ไข้หวัด โรคผิวหนัง เป็นต้น
2. เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์พืชสมุนไพรบางชนิดที่หายากไม่ให้สูญหายไป
3. ประโยชน์ในด้านที่เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต เช่น การนำพืชสมุนไพรมาเป็นส่วนประกอบของอาหาร
4. ผู้เรียนที่สนใจสามารถค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม แล้วนำไปประกอบเป็นอาชีพได้ เช่น การผลิตสินค้าที่ทำจากพืชสมุนไพรเช่น สบู่ น้ำยาล้างจานหรือน้ำมันหอมระเหย หรือน้ำสมุนไพรต่าง ๆ เป็นต้น
5. สามารถนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์กำจัดแมลงศัตรูพืชที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้
6. การนำความรู้ไปเผยแพร่ในชุมชนของผู้เรียน โดยการบอกต่อ ๆ กันไป

การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรให้แก่ผู้เรียนโดยวิทยากรหรือผู้รู้
ข้อเสนอแนะของครูผู้สอนต่อวิทยากรหรือผู้รู้มีดังนี้

1. การให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียน โดยนำผู้เรียนไปสัมผัสกับพืชสมุนไพรในป่า และอธิบายเกี่ยวกับความเป็นมา ลักษณะ วิธีการใช้ ประโยชน์ที่ได้รับ รวมถึงวิธีการบำรุงรักษา
2. นอกจากการให้ความรู้โดยการบรรยายแล้ว ควรมีการสาธิตให้ผู้เรียนได้เห็นจริงด้วย เช่น การแปรรูปสะเดาให้เป็นยาฆ่าแมลงเป็นต้น แล้วให้ผู้เรียนลองฝึกฝนปฏิบัติด้วยตนเอง
3. การแนะนำและชี้แจงให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณค่าของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร